

Vámos Tibor

Rendszerek és filozófia: Esztétika

Esztétika

A filozófia egyik, részben önállósult ága az esztétika. Ha lehet osztályozni, ez a legszubjektívebb diszciplína, főleg ha nem az ízlések és alkotások történelmi leírására szorítkozik, bár az ilyen objektivitásra törekvő művekből is menthetetlenül kilóg a szubjektív lóláb, akár a végtelen mennyiségű anyagok szelektálásában, akár egy-egy óvatos jelzőben is jelenik meg. Ez a szubjektivitás a szép ebben; minden objektívnek tűnő esztétikai munka a megszerettetés, a megértetés és az elutasítás iskolája. E hármából kiemeljük a megértetésnek, mint az etikai harmonizálás eszközének jelentőségét, ami akkor is aktualitást hordoz, ha egy teljesen más korszak és más kultúra elemzésével foglalkozik.

A megértetésnek van még más fontos szerepe is: érzékek finomítása, nyelvek gazdagítása. A nyelv ebben a kontextusban is a legszélesebb értelemben használatos, minden kifejező, embertől emberhez szóló eszköz, a megértés feneketlen kútjának lámpása. Valójában ez a meghatározás lehet a művészet tartalma, az a lámpás, amivel és ami olyan mélységeket tud feltárni, amelyekhez a művészetben nem gyakorlott ember nélküle nem tud eljutni. A törekvés, a nyelv kiterjesztése, a mélyítés néha látszólagos egyszerűsítő módszerei ellenére is a bonyolultság felé mutat. Ez a lényegében szubjektív, pszichés eszköz- és hatástörekvés hozza létre mindazt a kételyt, ami ezeket az eszközöket, azok jelentéseit, hatásait szükségszerűen és lényegében véve feloldhatatlanul kísérik és így az esztétikumot a tudományokon kívül helyezik, bár a kapcsolat lehetősége a pszichológiával és a pedagógiával mindig fennállt és meg is marad.

Ezek a megfontolások visznek át az érzékek finomításának területére, hasonlatunkban a lámpás és a látás erejének fokozásához. Ezt kultúrának is nevezzük, sőt lehetséges, hogy ez a kultúra, vagy legalábbis annak lényege. Van hatása az etikára is, még hozzá lehetséges módokon ellenkező irányokban is, nemesítően (szelídítően) és vadítóan.